

Словенска терминологија данас

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

SCIENTIFIC MEETINGS

Volume CLXVII

DEPARTMENT OF LANGUAGE AND LITERATURE

Book 28

SLAVONIC TERMINOLOGY TODAY

Accepted at the 5th meeting of the Department of Language and Literature
of 30th May, 2017, on the basis of reviews presented by *Predrag Piper*
and *Rajna Dragičević*

Editors

PREDRAG PIPER, full member of the Academy
Dr VLADAN JOVANOVIĆ

BELGRADE

2017

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига CLXVII

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Књига 28

СЛОВЕНСКА ТЕРМИНОЛОГИЈА ДАНАС

Примљено на V скупу Одељења језика и књижевности
од 30. маја 2017. године, на основу реферата
академика *Предрага Пипера* и проф. др *Рајне Драгићевић*

Уредници

академик ПРЕДРАГ ПИПЕР

др ВЛАДАН ЈОВАНОВИЋ

БЕОГРАД

2017

Издају
Српска академија наука и уметности
и
Институт за српски језик САНУ

Уређивачки одбор

Предраг Пипер, редовни члан САНУ, Слободан Реметић, редовни члан АНУРС,
проф. др Мато Пижурица, проф. др Срето Танасић, проф. др Софија
Милорадовић, проф. др Рајна Драгићевић, доц. др Исидора Бјелаковић,
проф. др Викторија Людвигвна Иващенко, проф. др Сергей Викторович
Гринев-Гриневић, др Сергей Дмитриевич Шелов, prof. dr Ewa Wolnicz-Pawłowska,
к. ф. н. Вячеслав Константинович Щербин, др Марина Спасојевић и
др Владан Јовановић

Рецензенти појединачних радова

проф. др Слободан Реметић, редовни члан АНУРС, проф. др Гордана Јовановић,
проф. др Мато Пижурица, проф. др Људмила Поповић, проф. др Срето Танасић,
dr Peter Weiss, prof. dr Ewa Wolnicz-Pawłowska, проф. др Рајна Драгићевић,
проф. др Душко Витас, проф. др Сергей Викторович Гринев-Гриневић,
проф. др Софија Милорадовић, проф. др Александар Милановић, др Марта
Бјелетић, др Снежана Петровић, др Викторија Людвигвна Иващенко,
доц. др Исидора Бјелаковић, к.ф.н. Вячеслав Константинович Щербин,
др Владан Јовановић

Лектор и коректор радова на српском језику
Марија Селаковић

Коректура резимеа на енглеском језику
Clare McGinn Zubac

Превод и коректура резимеа на руском језику
Свејлана Гољак, Эльвира Анатольевна Сорокина

Коректура радова на руском језику
Эльвира Анатольевна Сорокина

Припрема за штампу
Милан Тасић

Тираж 400 примерака

Штампа
Службени гласник, Београд

САДРЖАЈ

Уводно слово 9

I. ПОГЛЕД НА РАЗВОЈ ТЕРМИНОЛОШКИХ И ТЕРМИНОГРАФСКИХ ИСТРАЖИВАЊА У СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА. ПРАВЦИ У ТЕРМИНОЛОГИЈИ

Викторія Людвігівна Іващенко: Слов'янське термінознавство:
проблематика й перспективи розвитку 15

Эльвира Анатольевна Сорокина: Формирование теории
языка для специальных целей (ЯСЦ) 29

Сергей Викторович Гринев-Гриневиц: Антропологистика
как современное развитие терминоведения 41

Кацярына Пятроўна Любецкая: Спецыяльная лексіка
беларускай мовы як аб'ект даследавання беларускіх
лінгвістаў у канцы ХХ – пачатку ХХІ стст. 51

Marta Małachowicz: Prace dyplomowe z dziedziny terminologii
i terminografii powstałe w instytucie komunikacji
specjalistycznej i interkulturowej uniwersytetu
warszawskiego w latach 2010–2015 61

II. ТЕРМИНОЛОГИЈА И РЕЧНИЦИ

Сергей Дмитриевич Шелов: Универсальный терминологический
словарь: новый тип терминологических словарей 71

Юрий Николаевич Марчук: Проблемы многоязычной
терминографии 85

Марија С. Ђинђић: Обрада лингвистичких и
граматичких термина у двојезичном описном
речнику (на примеру Новог турско-српског речника /
Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük) 91

Данко Шипка: Двојезична терминографија исламских термина	101
Рада Стијовић, Олга Сабо, Ранка Станковић: Речник САНУ као база терминолошких речника (на примеру Речника кулинарства)	109
Володимир Володимирович Дубичинський: Терминографичні праці харківських лексикографів	125
Вячеслав Константинович Щербин: Отраслевая лексикография Беларуси	135

III. ГРАМАТИЧКА И ЛИНГВИСТИЧКА ТЕРМИНОЛОГИЈА

Јованка Радић: О логичким основама српских лингвистичких термина на <i>-ица</i> и <i>-ина</i>	149
Милош М. Ковачевић: О термину субјекат у србистици	173
Вељко Ж. Брборић: Српска правописна терминологија данас – у науци и настави	187
Драго Тешановић: Централни и периферни суфикси у српској дериватологији	197
Сања Ж. Ђуровић: Основни појмови морфематике српског језика	213
Марина Љ. Спасојевић: Појмовно-терминолошки апарат при проучавању глаголског вида и сродних појава у србистици у светлу аспектолошких приступа	229
Наташа С. Вуловић: Употреба основних фразеолошких термина у српској (и словенској) лингвистици	243
Владан З. Јовановић: Српска терминологија у <i>Речнику словенске лингвистичке терминологије</i> из угла савременог стања српске лингвистике	253
Milan Harvalík: Slovánská onomastická terminologie v mezinárodním kontextu	267
Iveta Valentová: Slovenská onomastická terminológia	277

IV. СТАНДАРДИЗАЦИЈА ТЕРМИНА У ПРОШЛОСТИ И САДАШЊОСТИ. ТЕРМИНИ И КЊИЖЕВНОЈЕЗИЧКА НОРМА

Виктор Д. Савић: Српски називи документа у средњем веку – према самим документима (1189–1346)	291
Исидора Г. Бјелаковић: Синонимија у терминологији код Срба у 18. и 19. веку (математичка географија и астрономија)	305
Александар М. Милановић: Развој српске терминолошке мисли у 19. веку: допринос Лазе Костића	317

Марина С. Јањић: Школска терминологија у дијахронијској перспективи	331
Ewa Wolnicz-Pawłowska: Problemy terminologiczne w działalności UNGEGN	343
Tanja Fajfar: Jezikovnokulturna ustreznost kot terminološko načelo	351
Mojca Žagar Karer: Terminološko svetovanje: izkušnje in perspektive	361
Lana Hudeček: Anglizmi u hrvatskome nazivlju	371
Milica Mihaljević: Terminologija kao deskriptivna ili preskriptivna znanost – stanje u Hrvatskoj	383

V. ТЕРМИН И ЛЕКСИЧКИ СИСТЕМ

Милорад П. Дешић: Специјална лексика и полисемија	407
Рајна М. Драгићевић: Детерминологизација као процес општег лексичког фонда	417
Mariusz Górnicz: Czy naukowcy z krajów słowiańskich lubią terminy metafory?	425

VI. ФУНКЦИОНАЛНА РАСЛОЈЕНОСТ ТЕРМИНОЛОШКОГ ИЗРАЗА – НАУЧНА, ПРОФЕСИОНАЛНА (СТРУЧНА) ТЕРМИНОЛОГИЈА И СПЕЦИЈАЛНА ЛЕКСИКА ДУХОВНЕ И МАТЕРИЈАЛНЕ КУЛТУРЕ НАРОДНИХ ГОВОРА

Ружица С. Левушкина: Лексеме из општег лексичког фонда као термини у сфери православне духовности	439
Альбіна Анатоліївна Ковтун: Способи непрямой номінації релігійних понять в українській мові	451
Ђорђе Р. Оташевић: Рад на српској слободнотидарској терминологији	461
Гордана Р. Штасни: Термини у домену нанотехнологије	469
Оксана Чмелікова-Газдошова: Субстантивовані прикметники в українській і чеській юридичній термінології	481
Бојана С. Милосављевић: Филозофска лексика у речнику и у говору	493
Милан С. Ајдановић: Грецизми у српском географском терминосистему	509
Валентина Федоровна Новодранова: Когнитивное моделирование терминосистемы предметной области знания	521
Ольга Михайловна Рылкина: Способы терминообразования русских нозологических терминов (на материале русскоязычной терминологии детской кардиологии)	529

Тамара Валентиновна Рожкова: Статус и типологизация глагола в медицинской терминологии	537
Елена Викторовна Рыжкина: О некоторых динамических процессах в современной русской терминологии	549
Маргарита Николаевна Лазарева: О соотношении интернационального и национального в научных названиях растений (на материале русского языка)	557
Оксана Вікторівна Нарушевич-Васильсва: Семантико-тематична та категорійно-поняттєва організація української термінології харчової промисловості	567
Драгана И. Радовановић: Од Вукове трпезе из његовог Рјечника до Матичиног једнотомника	577
Неђо Г. Јошић: Народни називи воћака код Срба и критеријуми њиховог раслојавања	587
Мирјана С. Петровић-Савић: Из географске терминологије Јадра	599
Ивана В. Лазић-Коњик: Лексика традиционалне културе према тематским пољима	613
Софија Ј. Мићић-Кандијаш: Лексиколошки и лексикографски аспекти превођења енглеских медицинских израза на српски	625

VII. ЕЛЕКТРОНСКЕ ТЕРМИНОЛОШКЕ БАЗЕ ПОДАТАКА И ЊИХОВА ПРИМЕНА У ТЕРМИНОЛОГИЈИ, ТЕРМИНОГРАФИЈИ И ЛЕКСИКОГРАФИЈИ. ТЕРМИНОЛОШКИ САЈТОВИ И ПОРТАЛИ

Александр Васильевич Зубов: Способы автоматического извлечения терминов из текста	639
Paweł Kowalski, Zofia Rudnik-Karwatowa: Wykorzystanie terminologii w systemie informacyjno-wyszukiwawczym językoznawstwa sławistycznego iSybisław	643
Maja Bratanić, Ana Ostroški Anić, Siniša Runjaić: Od baze do portala – razvoj nacionalne terminološke infrastrukture	657
Jana Levická: Počiatky slovenskej terminologickej databázy a jej súčasnosť a budúcnosť	667
Максим Олегович Вакуленко: Віртуальна українсько-російсько-англійська термінографічна лабораторія з фізики: сучасні лінгвістичні технології у фаховій мові	679

УВОДНО СЛОВО

Зборник пред нама настао је из реферата изложених на Међународном научном симпозијуму *Словенска терминологија данас*, који се одржао 11–13. маја 2016. године у Београду, у организацији Српске академије наука и уметности (Одељења језика и књижевности), Института за српски језик САНУ, Академије наука и умјетности Републике Српске (Одјељења књижевности и умјетности) и Матице српске. У Организационом одбору скупа били су: Предраг Пипер, редовни члан САНУ, Слободан Реметић, редовни члан АНУРС, проф. др Срето Танасић, проф. др Софија Милорадовић, проф. др Мато Пижурица, проф. др Рајна Драгићевић, доц. др Исидора Бјелаковић, др Викторија Људвиговна Ивашченко, к. ф. н. Вјачеслав Константинович Шчербин и др Владан Јовановић. Секретари Организационог одбора били су др Марина Спасојевић и др Мирјана Петровић-Савић, а научни секретари: Весна Ђорђевић и Бојана Томић. Будући да је један од основних циљева с којим је основано Друштво српске словесности био рад на стварању српске научне терминологије, одржавање Симпозијума у оквиру програма обележавања 175 година од оснивања Друштва, данас Српске академије наука и уметности, била је прилика изнова се подсетити овог важног догађаја.

На Међународном научном симпозијуму *Словенска терминологија данас* изложено је 63 реферата, а учесници су били из 11 земаља: Србије, Републике Српске (Босна и Херцеговина), Хрватске, Словеније, Пољске, Чешке, Словачке, Русије, Белорусије, Украјине и Сједињених Америчких Држава.

Првог дана, пре него што је Симпозијум званично био отворен, одржан је састанак чланова Терминолошке комисије при Међународном комитету слависта, по унапред припремљеном програму Комисије. На састанку Комисије, поред осталог, разговарано је о динамици рада на изради колективне монографије *Словенска терминологија крајем 20. и почетком 21. века* и изради библиографије радова из терминолошке лингвистичке проблематике за поменути период. Поред чланова Комисије, на Симпозијуму су учествовали домаћи и страни филолози из више лингвистичких дисциплина, будући да терминологија представља важан сегмент номенклатуре сваке појединачне науке, дисциплине, па тако и лингвистике у целини.

Скуп је отворен поздравном речју потпредседника Српске академије наука и уметности академика Љубомира Максимовића, а потом су поздравне речи упутили и представници других установа у својству организатора и покровитеља скупа: проф. др Слободан Реметић, редовни члан Академије наука и умјетности Републике Српске, др Миодраг Матицки, потпредседник Матице српске, проф. др Срето Танасић, директор Института за српски језик САНУ, и проф. др Љиљана Бајић у име Савеза славистичких друштава Србије и Међународног комитета слависта. На пленарној седници, којој су председавали академик Предраг Пипер, др Викторија Људвиговна Ивашченко и проф. др Срето Танасић, изложено је седам реферата, у којима су представљена истраживања у области терминологије из седам словенских лингвистичких средина: Украјине, Русије, Словеније, Белорусије, Пољске, Хрватске и Србије.

Другог дана скупа организоване су две паралелне секције, уобличене у два преподневна и два послеподневна блока. Након сваког блока предвиђена је и реализована петнаестоминутна дискусија. У оквиру прве секције изложено је деветнаест реферата, у којима су обрађивани проблеми из лингвистичке терминологије у словенским језицима, затим представљене анализе термина из разних области знања и стваралаштва из угла етимологије, историјског развоја и савременог стања, анализирана практична питања упоредне и вишејезичне терминологије и терминографије. У оквиру друге секције, изложено је деветнаест реферата, у којима су обрађене теме везане за место термина у лексичком систему словенских језика, упоредно изучавање терминолошких система, израду терминолошких електронских база и портала, као и израду терминолошких речника.

Током трећег дана скупа паралелне секције подразумевале су преподневни и један послеподневни блок (само у првој секцији), након којих је, такође, организована петнаестоминутна дискусија. У оквиру прве секције изложено је дванаест, а током друге секције седам реферата. У рефератима су обрађиване теме које се односе на функционалну раслојеност терминолошког израза, затим питање терминологије у језицима специјалне намене, проблем интернационализације и национализације у терминологији словенских језика итд. С обзиром на славистичку природу скупа, теме реферата, као што је било очекивано, у првом реду биле су посвећене дескриптивним, нормативним и компаративним аспектима словенске терминологије данас и у њеној историји.

Радови представљени у овом зборнику одражавају главне токове у којима се у словенском свету данас развија терминологија схваћена у два основним значењима – као 1) уређен систем специјалних лексичких јединица у служби одређене науке, струке, духовности, уметности и сл. и као 2) аутономна лингвистичка дисциплина која се бави изучавањем термина као

јединица термилошког система. Садржај зборника чине радови који су груписани у оквиру следећих целина: *I. Поглед на развој термилошких и термилографских изражавања у словенским језицима. Правци у терминологији, II. Терминологија и речници, III. Грамаћичка и лингвистичка терминологија, IV. Стандардизација терминологије у прошлости и садашњости. Термини и књижевнојезичка норма, V. Термин и лексички систем, VI. Функционална слојеност термилошког израза – научна, стручна (професионална) терминологија и специјална лексика духовне и материјалне културе народних говора, и, као последње поглавље, VII. Електронске термилошке базе података и њихова примена у терминологији, термилографији и лексикографији. Термилошки сајтови и портали.*

Овај симпозијум била је zgodна прилика да се сагледа српска терминологија у ширем словенском лингвистичком контексту, да се погледа оно што је досад урађено и оно што још треба урадити. С друге стране, учешће великог броја домаћих лингвиста на скупу и објављивање њихових радова у овом зборнику омогућује да се српска лингвистика у пољу терминологије на ваљан начин представи широј словенској публици.

Уредници

OD BAZE DO PORTALA – RAZVOJ NACIONALNE TERMINOLOŠKE INFRASTRUKTURE

Maja Bratanić*
Ana Ostroški Anić**
Siniša Runjaić***

U Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje od 2008. godine uspostavlja se središnja terminološka djelatnost u Hrvatskoj. Izgradnja terminološke baze hrvatskoga nazivlja (Struna), otvorene za javnost početkom 2012. godine, postavila je niz problema i pitanja uvjetovanih sociolingvističkim okolnostima te konkretnim ciljevima i potrebama kojima bi takav terminološki resurs trebao udovoljiti. Prije svega je riječ o implicitnoj ulozi baze kao instrumentu terminološkoga planiranja i standardizacije te o metodološkim reperkusijama te uloge. U radu se analiziraju prednosti i nedostaci uspostavljene organizacije i prezentacije terminološke građe. Propituju se mogućnosti i ograničenja nacionalne terminološke baze u odnosu na pitanja koja se problematiziraju suvremenim terminološkim teorijama, poput raslojenosti naziva i njihove varijacije, frazeološke dimenzije te konceptualnoga ustroja terminoloških zbirki pojedinačno i terminološke baze kao cjeline. Razrješavanje tih dilema i nužnost kompromisa urodila je s jedne strane jačanjem deskriptivne dimenzije Strune, a s druge pokretanjem Hrvatskoga terminološkog portala koji objedinjuje dostupne terminološke resurse sa širokim metodološkim i terminografskim rasponom.

Ključne riječi: terminološka baza, terminološka banka, Struna, terminološki portal, hrvatska terminološka infrastruktura, terminološke teorije

1. Uvod

Posljednje desetljeće hrvatskoga jezikoslovlja obilježeno je i obnovljenom terminološkom djelatnošću. Premda je hrvatskomu nazivoslovlju čvrste temelje još osamdesetih godina devetnaestoga stoljeća – kad se hrvatski jezik službeno uvodi u škole – postavio Bogoslav Šulek, ono se nakon toga jedinstvenog uzleta nije nastavilo razvijati ni na približno tako produktivan način. Naprotiv, veći je dio dvadesetoga stoljeća prošao u stanju nebrige, nedostatka artikulirane terminološke politike te prepuštenosti izoliranim individualnim naporima zaslužnih pojedinaca u leksikografskoj i terminografskoj sferi (Brač i dr. 2015).

---

* Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb; mbratanic@xnet.hr

** Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb; aostrosk@ihjj.hr

*** Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb; srunjaic@ihjj.hr

Takvo se stanje nastavilo i u samostalnoj hrvatskoj državi, krajem 20. i početkom 21. stoljeća, usprkos tomu što se svojevrsni uzlet u smjeru (re)standardizacije hrvatskoga jezika mogao osjetiti osobito u tendencijama prema purizmu u normiranju leksika. Čak ni zahtjevniji projekt prevođenja europskoga zakonodavstva u okviru priprema za pristupanje Europskoj uniji, koji je nametnuo nužnost uspostavljanja i ujednačivanja relevantnoga pravnog i drugog nazivlja, ipak nije, protivno praksi u drugim državama pristupnicama, ubrzao proces organiziranoga terminološkog normiranja na državnoj razini.

Inicijativu za pokretanje programa Izgradnja hrvatskoga strukovnoga nazivlja (danas poznatijega po akronimu Struna) pokrenulo je naposljetku Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika 2007. godine,¹ te je program uz financijsku potporu Hrvatske zaklade za znanost (HRZZ) započeo 2008. godine s Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJJ) kao nositeljem i nacionalnim koordinatorom. Time je u Institutu neslužbeno uspostavljeno središte terminološke djelatnosti u Hrvatskoj.

U ovom se radu prikazuju prednosti i nedostaci uspostavljene organizacije i prezentacije terminološke građe u terminološkoj bazi Struna. Propituju se mogućnosti i ograničenja nacionalne terminološke baze u odnosu na teme koje problematiziraju suvremeni pristupi u terminološkoj teoriji, poput funkcionalne raslojenosti naziva, frazeološke dimenzije i konceptualnoga ustroja terminoloških zbirki pojedinačno te terminološke baze kao cjeline.²

2. Terminološki rad na nacionalnoj razini

Terminološka baza hrvatskoga strukovnog nazivlja Struna otvorena je za javnost početkom 2012. godine i dostupna je na adresi <http://struna.ihjj.hr/>. Danas je u njoj obrađeno ili se trenutačno obrađuje dvadeset i pet strukovnih nazivlja širokoga raspona disciplina s nešto više od 31 000 naziva, odnosno 46 000 naziva uključujući i sinonime.³ Specifičnost je Strune, za razliku od mnogih svjetski

¹ Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika tadašnjega Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa djelovalo je kao stručno tijelo pri Vladi Republike Hrvatske od 2005. do 2012. godine sa zadatkom da se skrbi o hrvatskome standardnom jeziku te je time implicitno bilo zaduženo za hrvatsku jezičnu politiku.

² Spomenute su teme, uz mnoge druge, opsežnije obrađene u monografiji *Od Šuleka do Schengena (Terminološki, terminografski i prijevodni aspekti jezika struke)* (Bratanić i dr. 2015) kojom se rezimira prva faza rada na programu Izgradnja hrvatskoga strukovnog nazivlja, pa se i ovaj rad u većoj mjeri naslanja na neke radove objavljene u toj knjizi.

³ Za neplanirani zastoj u razvoju hrvatske terminološke infrastrukture već u njezinoj ranoj fazi odgovorna je činjenica da je nakon početnoga uzleta i svega nekoliko krugova natječaja za projekte Strune unatoč pozitivnim reakcijama stručne i šire javnosti, financiranje obustavljeno 2013. godine i obnovljeno tek u travnju 2016. To, nažalost, rječito svjedoči o tome kako se u mjerodavnim krugovima i institucijama percipira nužnost kontinuiteta terminološke djelatnosti, odnosno njezina nedvojbena dugoročna isplativost.

relevantnih terminoloških baza, to što se nazivlja pojedinih disciplina obrađuju u tijesnoj i ravnopravnoj suradnji predmetnih stručnjaka i jezikoslovaca. Svaki oblik kolaborativnoga terminološkog rada pruža objektivniju i točniju sliku konceptualnoga sustava kojega strukovnog područja (Kudashev 2012: 130), stoga je uobičajena praksa u terminološkom radu uključiti stručnjake u savjetodavnoj ulozi tijekom završne provjere naziva, ali i – kad je to moguće – tijekom početne faze rada u kojoj se biraju nazivi i uspostavlja konceptualna struktura područja (Costa i dr. 2012). U Struni su stručnjaci, međutim, preuzeli ulogu terminologa sastavljajući definicije i ravnopravno sudjelujući tijekom obrade terminoloških natuknica.⁴

Struna je uspostavljena s ciljem da posluži kao sredstvo i medij normiranja i izgradnje hrvatskoga nazivlja u najširem smislu, a implicitno se, kao nacionalna terminološka banka, nameće i kao instrument pretpostavljene terminološke politike i terminološkoga planiranja, ili suvremenijim rječnikom – terminološkoga upravljanja.

U hrvatskoj se terminološkoj literaturi pojam terminološke banke uglavnom ne razlikuje od terminološke baze, no po svim svojim značajkama Struna to jest. Terminološka banka u pravilu nastaje kao rezultat terminološkoga planiranja te je stoga pretežno preskriptivne prirode. Uključuje nazivlje raznovrsnih domena i namijenjena je široku spektru korisnika. Njezina je namjena istodobno biti sredstvom razumijevanja nazivlja određenoga područja i stručno-znanstvene produkcije u njemu (Bowker 2015), što znači da terminološki podatci moraju biti takvi da mogu poslužiti u jednakoj mjeri i stručnjacima, učenicima i studentima, informacijskim stručnjacima ili prevoditeljima.

Prilično je rano u procesu izgradnje Strune postalo jasno da ona teško može ispuniti sva očekivanja koja se pred nju postavljaju, posebno u izmijenjenim sociolingvističkim okolnostima (prije svega ulaskom u EU, novim komunikacijskim potrebama, ali i dramatičnim pomacima u terminološkoj teoriji).

Struna je do određene mjere anakronična jer su i okolnosti u kojima se artikuliraju načela na kojima počiva (Opća teorija terminologije i iz nje proizašle norme Međunarodne organizacije za standardizaciju) bile primjerenije drugoj polovici dvadesetoga stoljeća, tijekom kojega se većina nacionalnih terminologija europskih jezika počela ustrojavati.

S druge strane, s obzirom na specifične jezične okolnosti i na neposrednu potrebu izgradnje i konsolidacije nazivlja pojedinih disciplina i njihove međusobne koordinacije – bilo je logično bazu graditi na tim temeljima. Prednost je bila i činjenica što su postavke artikulirane u međunarodnim terminološkim normama i smjernicama (primjerice Infoterm 2005) već bile implementirane u domaću literaturu posvećenu normiranju nazivlja (Hudeček–Mihaljević 2010) i u određenom smislu ”lokalizirane” s obzirom na šira načela normiranja leksika, zanemarenu stariju tradiciju te raznoliku i metodološki neurednu praksu.

---

⁴ Sličan se oblik suradnje provodio u projektu izrade terminološkoga rječnika Brenner Base Tunnel (BBT), u kojem su stručnjaci sastavljali rječničke natuknice (Chiocchetti–Ralli 2014).

Valja ovdje napomenuti i to da je nužnu ekspertizu terminografa praktičara trebalo izgraditi brzo i efikasno u samom procesu nastajanja Strune. To je provedeno kroz niz terminoloških radionica te sustavan individualni angažman terminologa i drugih suradnika Strune praćenjem literature i proučavanjem postojeće prakse.

Studij terminologije kao znanstvene discipline na hrvatskim je sveučilištima još uvijek u rudimentarnoj fazi, premda su u novije vrijeme zabilježeni značajniji pomaci, pa su na poslijediplomskim i diplomskim studijima na nekoliko hrvatskih sveučilišta uvedeni povremeni ili redoviti kolegiji iz terminologije u koje su kao voditelji ili predavači bili uključeni terminolozi IHJJ-a.

Praktičan rad na Struni potaknuo je i intenzivnu istraživačku djelatnost neposredno ili posredno vezanu uz problematiku izgradnje terminološke baze.⁵ Bitan utjecaj na promišljanje uspostavljene infrastrukture imaju i novije terminološke teorije i njihove implikacije u terminološkom radu. Tri doktorska rada što su ih u posljednje dvije godine obranili terminolozi Strune nastala su velikim dijelom u okviru kognitivističke paradigme, a imaju i izraženu pragmatičnu dimenziju pa se njima, kao i nekim drugim radovima, predviđa i nadgradnja terminološke banke u raznim smjerovima.⁶

3. Struktura terminološke baze Struna

Ustrojstvo baze bitno se promijenilo od osnutka do otvaranja za javnost, tj. od početne, razmjerno jednostavne, leksikografski zamišljene strukture do kompleksna i dosljedno onomaziološkoga ustrojstva kompatibilna s TBX-om i drugim standardima nužnima za umreživanje na globalnoj razini i razmjenu terminoloških podataka (Melby 2015). Zahvaljujući tomu Struna je već uključena u najveće europske metatražilice.

Struktura baze razrađena je u 26 kategorija koje osiguravaju dovoljan raspon jezičnih, terminoloških i stručnih podataka, odnosno razmjerno koherentno uspostavljanje pojmovnoga sustava unutar pojedinih struka, ali i usklađivanje među njima. Kategorije se odnose na više razina terminološkog opisa (u prvom redu na naziv, pojam i administrativne podatke) i nisu sve obvezatne.

U sadašnjoj inačici Strune zastupljene su sljedeće kategorije:

1. oznake znanstvenoga područja, polja i grane kojima naziv pripada⁷ i oznaka potpodručja kojemu naziv pripada (prema izboru voditelja projekta)

⁵ Pregled je dostupan na poveznici <http://struna.ihjj.hr/page/objavljeni-radovi/>.

⁶ V. Lončar 2015, Nahod 2014 i Ostroški Anić 2015.

⁷ Znanstvene, umjetničke i ostale discipline i područja obuhvaćena programom Struna navode se prema klasifikaciji iz Pravidnika Nacionalnoga Vijeća za znanost, objavljenoga 2009. godine: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_09_118_2929.html.

2. preporučeni naziv na hrvatskom jeziku (može biti i višerječni naziv)
3. skraćeni oblik naziva
4. oznaka za naziv koji pripada drugoj disciplini (s padajućim izbornikom za znanstvena polja)
5. vrelo naziva
6. oznaka za stranu jezičnu odrednicu
7. oznaka za autorski naziv
8. jezična odrednica (vrsta riječi, naziv, ime)
9. definicija
10. vrelo definicije
11. radna definicija
12. kontekst
13. vrelo konteksta
14. istoznačnice (sinonimi), tj. istoznačni nazivi na hrvatskom jeziku i oznaka normativnoga statusa naziva (dopušteni naziv, predloženi naziv, nepreporučeni naziv, zastarjeli naziv, žargonizam)
15. istovrijednice (ekvivalenti), tj. nazivi na stranim jezicima
16. podređeni pojam
17. suprotnica (antonim)
18. kratica na hrvatskom jeziku
19. kratica na stranom jeziku
20. simbol
21. formula (u LaTeX-u)
22. jednadžba (u LaTeX-u)
23. poveznica (npr. na dokumente dostupne na internetu)
24. slika
25. napomena
26. dopisivanje (između stručnoga urednika, terminologa i jezičnoga savjetnika).

Tipičan zapis pored naziva i definicije donosi istoznačnice (sinonime) na hrvatskom jeziku te istovrijednice (ekvivalente) na engleskom, a često i na više stranih jezika. Korisniku se omogućuje jednostavno i napredno pretraživanje.⁸

Bitno je napomenuti i to da je tako elaboriranim ustrojstvom postignuto nekoliko ciljeva:

Deskriptivna je dimenzija u određenoj mjeri uvedena trima kategorijama:

- 1) navođenjem sinonima na hrvatskom jeziku i označivanjem njihova normativnoga statusa
- 2) uvođenjem konteksta iz autentičnih izvora te

---

⁸ Više o razvoju strukture Strune i uvođenju različitih kategorija terminološkoga opisa v. u Bratanić – Ostroški Anić 2015.

3) otvaranjem prostora za dodatne podatke o jezičnoj upotrebi pojedinoga naziva, dijakronijskoj dimenziji vezanoj uz naziv te, naposljetku, enciklopedijske informacije o relevantnim izvanjezičnim danostima u kategoriji *napomena*.

Rigidnost konvencionalnoga terminološkog opisa ublažuje se i većom tolerancijom prema specifičnostima jezika pojedinih struka pa se s dužnim oprezom dopušta da pojedine struke iste pojmove definiraju ponešto drukčije, s obzirom na važnost koje pridaju pojedinim njihovim značajkama. Harmonizacija višestrukih naziva i definicija za (formalno) iste pojmove vrlo je zahtjevan zadatak, pa se terminolozi Strune u više radova bave načinom njegova razrješavanja i izgradnjom kriterija prema kojima je pristup usklađivanju takvih naziva evoluirao (npr. Bergovec–Runjaić 2015).

4. Prema prevoditeljski usmjerenom bazi

Pretežni su korisnici terminoloških baza prevoditelji i nužno je posebno voditi računa o njihovim potrebama. One su u pravilu specifičnije, ali i raznovrsnije od potreba drugih korisnika. Terminološki resursi okrenuti prevoditeljima, međutim, najčešće donose samo prijevodne ekvivalente, a sam pojam (odnosno naziv) često i ne definiraju, što može dovesti do neprecizne upotrebe naziva. Unatoč tomu što su terminološke banke pouzdanije, većini su prevoditelja nedostatne pa često sastavljaju vlastite jednostavne terminološke baze, uglavnom samo s podacima koji su im najpotrebniji – prijevodnim ekvivalentima i kontekstom. Istraživanje potreba korisnika, koje se kontinuirano provodi u sklopu rada na Struni, upućuje u ovom slučaju upravo na važnost konteksta, često zanemarene kategorije terminološkoga opisa.

U radu na Struni trajno dolaze do izražaja specifičnosti pojedinih struka. Premda se Struna može smatrati kategorijalno iznimno razrađenom terminološkom bankom, koja je već u ranim fazama nastojala predvidjeti potrebe obrade širokoga raspona struka, pokazat će se da nekim disciplinama – posebice u perspektivi samih predmetnih stručnjaka – nedostaje mogućnost snažnijega epistemološkog otklona leksikonskoga tipa koji bi bio kompatibilan s dominantno visterovskim modelom terminološke obrade (Iveković Martinis i dr. 2015).

5. Unapređenje Strune

Dugoročno je potrebno razmišljati ne samo o doradi postojećega modela terminološke obradbe u terminološkoj banci, nego i o proširenim pa i alternativnim medijima poput sveobuhvatne baze znanja. Ovdje ćemo kratko spomenuti tek nekoliko konkretnih istraživanja potaknutih radom na Struni i obrađenih u nekoliko doktorskih disertacija i više znanstvenih radova, a odnose se na usporedbu i

opis konceptualnih sustava strukovnih jezika te razradu prikaza kolokacijskih, frazeoloških i metaforičkih osobitosti nazivlja. U tijeku je i istraživanje terminološke varijacije i njezine funkcionalnosti u hrvatskom medicinskom jeziku.

Sva su ta istraživanja potaknuta premisama suvremenih, mahom sociolingvistički i kognitivnolingvistički orijentiranih terminoloških teorija, koje otvaraju prostor za temeljito preispitivanje ograničenja tradicionalnih terminoloških pristupa. Tako Nahod u svojim radovima (Nahod 2014; 2015) razrađuje nacrt novoga sociokognitivnog modela kojim se uspostavlja funkcionalni model održivoga praktičnog okvira višedomenske terminološke banke implementacijom kompleksnih međudomenskih konceptualnih odnosa.

Ostroški Anić bavi se mogućnošću dodavanja frazeološkoga modula u terminološkoj bazi (Ostroški Anić 2015). U mnogim se terminološkim resursima takve jedinice nazivaju frazeološkim terminološkim jedinicama, a uključuju kolokacije, frazeme i predikatno-argumentne konstrukcije. Premda ISO norma 1216 o terminografiji usmjerenoj na prevođenje navodi kao preporuku da se frazeološke jedinice i standardizirani odlomci tekstova (koji često sadržavaju više pojmova) navode u bazama kao glavne terminološke natuknice (ISO 2002: 4) te tumači to lakšom dostupnošću informacija za prevoditelje (ISO 2002: 12), Ostroški Anić smatra da za tim nema potrebe jer pretraživanje podataka svake terminološke baze treba biti organizirano tako da u svakom trenutku korisniku omogući trenutačan prikaz traženih podataka. U tom se smislu predlaže funkcionalniji model uključivanja frazeoloških jedinica, tj. figurativnih konstrukcija – koje sadrže bitne jezične i konceptualne informacije o terminološkoj natuknici – kao neizostavne sastavnice terminoloških baza.

Rad na pravnoj terminologiji EU-a potaknuo je i istraživanje specifičnosti terminoloških baza za posebna nazivlja koje je rezultiralo prijedlogom izgradnje modela baze za obradbu pravnoga nazivlja (Lončar 2015).⁹

6. Hrvatski terminološki portal i nadgradnja terminološke infrastrukture

Razrješavanje spomenutih i sličnih dilema te nužnost kompromisa urodila je, s jedne strane, jačanjem deskriptivne dimenzije Strune, a s druge pokretanjem Hrvatskoga terminološkog portala (dostupnoga na poveznici <http://nazivlje.hr/>) koji objedinjuje terminološke i leksikografske resurse okupljene iz različitih izvora i s različitom metodologijom izrade. Hrvatski terminološki portal okuplja

---

⁹ Doktorski rad M. Lončar *Ustroj terminološke baze za pravno nazivlje Europske unije* na 8. Međunarodnom terminološkom samitu u organizacije Europskoga terminološkoga društva (EAFT) i Termcoorda (14. – 15. studenoga 2016.) proglašen je najboljim u kategoriji primijenjenih terminoloških disertacija.

dostupnu terminološku građu koja se po potrebi digitalizira i do određene mjere ujednačuje.¹⁰

Četiri su glavne sastavnice Portala. Pored Strune, najpropulzivnija je baza terminoloških priručnika Strukovni rječnici i glosari, zatim odabrana leksikografska izdanja Leksikografskoga zavoda „Miroslav Krleža“ te nazivlje iz hrvatskih norma koje objavljuje Hrvatski zavod za norme. Premda se standardom njihove kvalitete ne narušavaju kriteriji postavljeni Strunom, tipološki se priručnici koje okuplja Portal kreću u široku rasponu od konvencionalnih rječnika do leksikona (Engelberg–Müller-Spitzer 2009). Prikaz navedenih izvora iz rubrike Rječnici i glosari stoga je dodatno uniformiran u najvećoj mogućoj mjeri.

S obzirom na to da potrebe korisnika znatno nadilaze mogućnosti proširenja “službenoga” dijela Portala (koji trenutačno obuhvaća više od 100 000 hrvatskih naziva), na njemu se donose i poveznice na sve potencijalno korisne terminološke resurse dostupne na internetu, za čiju kvalitetu Portal ne jamči. U rubrici Terminološki blog raspravlja se o nizu aktualnih tema i otvara mogućnost izravne komunikacije s terminolozima u vezi s korisničkim pitanjima, od kojih se zanimljivija na blogu i objavljuju.

Za održavanje i razvoj nacionalne terminološke infrastrukture kakvu zamišljamo nužna je stalna sprega terminografske prakse i znanstvenoistraživačke sastavnice kao njezina teorijskoga oslonca i uvjeta usavršavanja,¹¹ jednako kao i poticaj uspostavljanju terminologije kao akademske discipline. Vitalnost i ažurnost takve infrastrukture ovisi nedvojbeno i o trajnom praćenju korisničkih potreba, ali i o stalnoj međuinstitucionalnoj i međunarodnoj suradnji i razmjeni znanja.

LITERATURA

- Bergovec–Runjaić 2015: M. Bergovec, S. Runjaić, Teorijske dvojbe i mogućnosti usklađivanja višestrukih terminoloških zapisa u Struni, u: M. Bratanić i dr. (ur.), *Od Šuleka do Schengena: terminološki, terminografski i prijevodni aspekti jezika struke*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Rijeka: Pomorski fakultet, 237–247.
- Bowker 2015: L. Bowker, Terminology and translation, u: H. Kockaert, J. Hendrik, F. Steurs (ur.), *Handbook of Terminology*, 1, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 304–323.
- Brač i dr. 2015: I. Brač, M. Bratanić, A. Ostroški Anić, Hrvatsko nazivlje i nazivoslovlje od Šuleka do Strune – hrvatski jezik i terminološko planiranje, u: M. Bratanić i dr. (ur.), *Od Šuleka do Schengena: terminološki, terminografski i prijevodni aspekti jezika struke*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Rijeka: Pomorski fakultet, 3–26.

¹⁰ Dostupna terminološka građa još je veoma ograničena zbog interesa izdavača ili nevoljkosti autora.

¹¹ U metodološkom je smislu osobito potrebno poticati intenzivniji razvoj i primjenu alata za istraživanja korpusa u svrhu izlučivanja nazivlja i definicija, utvrđivanja terminološke varijacije i drugih relevantnih pojava.

- Bratanić i dr. (ur.) 2015: M. Bratanić, I. Brač, B. Pritchard (ur.), *Od Šuleka do Schengena: terminološki, terminografski i prijevodni aspekti jezika struke*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Rijeka: Pomorski fakultet.
- Bratanić – Ostroški Anić 2015: M. Bratanić, A. Ostroški Anić, Konceptija i ustrojstvo terminološke baze Struna, u: M. Bratanić i dr. (ur.), *Od Šuleka do Schengena: terminološki, terminografski i prijevodni aspekti jezika struke*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Rijeka: Pomorski fakultet, 57–73.
- Chiocchetti–Ralli 2014: E. Chiocchetti, N. Ralli, Experts and Terminologists: Exchanging Roles in the Elaboration of the Terminological Dictionary of the Brenner Base Tunnel (BBT), u: A. Abel, C. Vettori, N. Ralli (ur.), *Proceedings of the XVI EURALEX International Congress: The User in Focus*, Bolzano: EURAC, 609–620.
- Costa i dr. 2012: R. Costa, R. Silva, Z. Soares de Almeida, Cooperation between terminologists and experts in the creation of a Terminology and Textual Database: the context of the Portuguese Parliament, Nordterm
- 17 Symposiumn *Samarbetet ger resultat: fran begreppskaos till överenskomna terme*, Helsingfors, 9–24, <http://www.nordterm.net/filer/publikationer/rapporter/Nordterm17.pdf> (pristupljeno 15. rujna 2016).
- Engelberg–Müller-Spitzer 2013: S. Engelberg, C. Müller-Spitzer, Dictionary Portals, u: R. H. Gouws i dr. (ur.), *Wörterbücher / Dictionaries / Dictionnaires. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie / An International Encyclopedia of Lexicography / Encyclopédie internationale de lexicographie. Supplementary volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*, Berlin, Boston: de Gruyter, 1023–1035.
- Hudeček–Mihaljević 2010: L. Hudeček, M. Mihaljević, *Terminološki priručnik*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Infoterm. 2005: Infoterm, *Guidelines for terminology policies*, Formulating and implementing terminology policy in language communities, Paris: UNESCO.
- ISO 2002: ISO 1216, *Translation-oriented terminography*, Ženeva: International Organization for Standardization.
- Iveković Martinis i dr. 2015: A. Iveković Martinis, J. Lah, A. Sujoldžić, Terminological standardization in the social sciences and humanities – the case of Croatian anthropological terminology, *Jezikoslovlje* 16/2–3, 253–274.
- Kudashev 2012: I. Kudashev, Workflow models for collaborative terminology work, Nordterm 17 Symposiumn *Samarbetet ger resultat: fran begreppskaos till överenskomna terme*, Helsingfors, 130–136, <http://www.nordterm.net/filer/publiahodkationer/rapporter/Nordterm17.pdf> (pristupljeno 10. rujna 2016).
- Lončar 2015: M. Lončar, *Ustroj terminološke baze za pravno nazivlje Europske unije*, doktorska disertacija u rukopisu, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Melby 2015: A. K. Melby, TBX: A terminology exchange format for the translation and localization industry, u: H. Kockaert, J. Hendrik, F. Steurs (ur.), *Handbook of Terminology*, 1, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 392–423.
- Nahod 2014: B. Nahod, *Sociokognitivni pristup obradbi posebnoga jezika. Jezična komunikacija i kognitivna neuroznanost*, doktorska disertacija u rukopisu, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilište u Zagrebu.
- Nahod 2015: B. Nahod, Domain-specific Cognitive Models in a Multi-Domain Term Base, *Suvremena lingvistika* 41/80, 105–128.

Ostroški Anić 2015: A. Ostroški Anić, *Kognitivnolingvistička analiza engleskih i hrvatskih figurativnih konstrukcija u zrakoplovnom jeziku*, doktorska disertacija u rukopisu, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Maja Bratanić
Ana Ostroški
Siniša Runjaić

FROM TERMBASE TO TERMINOLOGY PORTAL – THE DEVELOPMENT OF A
NATIONAL TERMINOLOGY INFRASTRUCTURE

Summary

In 2007, as the first step in Croatian terminology planning, the Croatian Standard Language Council initiated the *Development of Croatian Special-Field Terminology* project, which since 2008 has been carried out at the Institute of Croatian Language and Linguistics, chosen to serve as the national coordinating body. At the beginning of 2012 ICLL launched a database of Croatian special-field terminology (Croatian acronym: Struna). Developing the termbase raised a number of problems and questions due to contemporary sociolinguistic conditions, and the aims and needs such a terminological resource seeks to address. The main issue is the implicit role of a national termbase as an instrument of terminology planning and standardization and the methodological consequences of that role. The authors elaborate the advantages and disadvantages of the current termbase setup and the challenges of presenting multiple domains of terminology in a single medium. The potential and limitations of the national termbase regarding central issues in recent terminology theory are discussed, such as the phraseological dimension of terminology; the conceptual organization of individual term collections within the termbase as well as the termbase as a whole; the stratification of terms and their variability. Dealing with these problems and the inevitable compromises in reaching viable solutions resulted, on the one hand, in strengthening the descriptive dimension of the Struna termbase. On the other, it led to launching the Croatian Terminology Portal as a focal point for all available Croatian-language terminological resources.

Keywords: termbase, termbank, Struna, terminology portal, Croatian terminology infrastructure, theories of terminology